

*PRINT CULTURE AND PERIPHERIES IN EARLY
MODERN EUROPE. A CONTRIBUTION TO THE
HISTORY OF PRINTING AND THE BOOK TRADE IN
SMALL EUROPEAN AND SPANISH CITIES,*
ED. BY BENITO RIAL COSTAS, BRILL, LEIDEN
2013 (LIBRARY OF THE WRITTEN WORLD,
VOL. 24, THE HANDPRESS WORLD, VOL. 18), SS. 421.

JUSTYNA KILIAŃCZYK-ZIĘBA

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

„The Library of the Written World” to seria, w której ogłaszane są prace poświęcone szeroko pojmowanemu historii i kulturze książki. Obejmuje ona zarówno monografie, jak i tomy zbiorowe. Zainteresowania autorów publikujących w serii ogarniają domeny bardzo różne, pod jej egidą ukazują się więc tomy poświęcone problemom typografii, paleografii, bibliografii, przekładowi i krytyce tekstu, a także prace traktujące o produkcji, dystrybucji i konsumpcji książki rękopiśmiennej i drukowanej – tak w starożytności, jak i współcześnie.

Jednym z ostatnich tomów serii jest *Print Culture and Peripheries in Early Modern Europe*. Benito Rial Costas, autor monografii o dziejach drukarstwa i handlu książką w Santiago de Compostela na przełomie XV i XVI wieku, zebrał w owej publikacji kilkanaście tekstów poświęconych dawnej książce „na prowincji”. *Print Culture and Peripheries...* otwiera artykuł, którego autor, Pablo Sánchez León, pisze nie o drukarstwie czy dawnej książce, ale o badaniach nad urbanizacją słabiej zaludnionych regionów Europy w latach 1400–1600. Tekst ten przynosi wiele rozróżnień, definicji i interpretacji ważnych dla pozostałych studiów zgromadzonych w tomie. Zresztą również w części z nich punktem wyjścia dalszych rozważań jest namysł nad tym, jak należy definiować pojęcia „prowincjonalność” czy

„peryferyjność”. Podejmują go uczeni różnych narodowości, dysponujący niejednorodnym warsztatem, zakorzenieni w odmiennych typach studiów. Wielu z nich – zwłaszcza badacze historii książki „na krańcach Europy”, na przykład w Skandynawii czy na Węgrzech – podważa uniwersalność i przydatność tych terminów, kiedy stosuje się je do opisu dziejów druku w odległych i różnych od siebie rejonach kontynentu.

Artykuły zebrane w *Print Culture and Peripheries...* zestawiono w dwóch grupach, zgodnie z tym, co sugeruje podtytuł tomu. W pierwszej części książki: „Printing and the Book Trade in Small European Cities”, czytelnik znajdzie tekst Falka Eisermanna, który analizuje produkcję kilku efemerycznych tłoczni z XV wieku i wyjaśnia, dlaczego klasztory – choć w wielu z nich wcześniej działały warsztaty drukarskie – nie stały się ważnymi ośrodkami wytwarzania książki prasowanej. Paul F. Gehl przedstawia szczególne okoliczności, jakie kształtowały produkcję nowożytnych podręczników do nauki łaciny, którym nie dane było zdobyć międzynarodowej sławy Manucjusza. John Hinks i Ian Maxted piszą o drukarstwie i rynku książki na Wyspach Brytyjskich, pokazując z jednej strony zależności łączące sieć prowincjonalnych warsztatów i Londyn, z drugiej zaś odnosząc się do tezy o peryferyjnym charakterze tamtejszej kultury książki, którą kształtowały dostawy z kontynentalnej Europy. Hubert Meus analizuje trudności, z jakimi mierzyły się warsztaty drukarskie, które w XVI wieku pracowały w Niderlandach, w cieniu Antwergpii. Istvan Monok ogólnie charakteryzuje kulturę książki na Węgrzech w tym samym okresie, a Wolfgang Undorf przedstawia dzieje druku w Skandynawii, koncentrując się na latach, gdy w stołecznej Kopenhadze nie pracowała żadna tłocznia. Giancarlo Petrella i Malcolm Walsby piszą o peryferiach potężnych rynków włoskiego i francuskiego. Pierwszy przedstawia działalność drobnego handlarza i wytwórcy druków pracującego w szesnastowiecznej Italii. Drugi dochodzi przyczyn, dla których typografowie aktywni we Francji poza Paryżem i Lyonem zmieniali miejsca pobytu w trudnych dziesięcioleciach wojen religijnych.

Druga część tomu: „Printing and the Book Trade in Small Spanish Cities”, obejmuje artykuły poświęcone dziejom książki i druku na Półwyspie Iberyjskim. Badacze hiszpańscy różnych pokoleń przedstawiają serię studiów, w których na podstawie materiałów archiwalnych i analiz bibliograficznych piszą o produkcji w niewielkich ośrodkach urbanistycznych, handlu księgarskim w regionie czy ważnej roli, jaką w Katalonii i kra-

nach ościennych w XVI wieku odgrywała Barcelona. Z ich prac wyłania się frapujący obraz kultury książki podobnej do tej, która ukształtowała się w dawnej Rzeczypospolitej (na przykład rynek otwarty na import z większych, prężniejszych ośrodków), ale i różnej od sytuacji na ziemiach polsko-litewskich (nieobecne u nas kłopoty z niską jakością papieru czy tamtejszy eksport materiałów drukowanych do Nowego Świata).

Koncept, wokół którego zorganizowano tom pod redakcją hiszpańskiego historyka, inspiruje i ciekawi. Chociaż zawartość publikacji jest dość eklektyczna, lektura zebranych w niej tekstów zachęca do refleksji nad tym, jak podczas pierwszych 150 lat istnienia „czarnej sztuki” wytwarzano, sprzedawano i czytano książki poza największymi centrami produkcji drukarskiej i ośrodkami życia intelektualnego w Europie. Artykuły w *Print Culture and Peripheries...* – zarówno teksty o charakterze eseistycznym, jak i studia opatrzone licznymi odwołaniami do źródeł – dostarczają bogatego materiału porównawczego. Dla polskiego historyka dawnej książki interesująca okazuje się nie tylko różnorodność przyjętych przez autorów metodologii i ujęć badawczych, ale także szczegółowe dane, które przynoszą ich teksty, nawet jeśli nie zawsze stanowią one punkt wyjścia refleksji nad mechanizmami, które regulowały produkcję dawnych druków i obrót nimi.